

Onderwijsvernieuwing in de lerarenopleiding: tussen Courage en Care

Marco Snoek & Frank Crasborn

Velon Studiedag 10 november 2023

11.10 - 12.00 uur, ruimte 1.53

Vergadercentrum Domstad Utrecht

Inhoud

1. Spanning in de lerarenopleiding (5)
2. NRO-project 'Samen Vernieuwend Opleiden' (5)
3. Innovatieparadox: tussen 'care – courage' (5)
4. Tendensen in vernieuwingspilots? (5)
5. Eigen casus onder de loep (25)
6. Plenaire uitwisseling (5)

1. Spanning in de lerarenopleiding

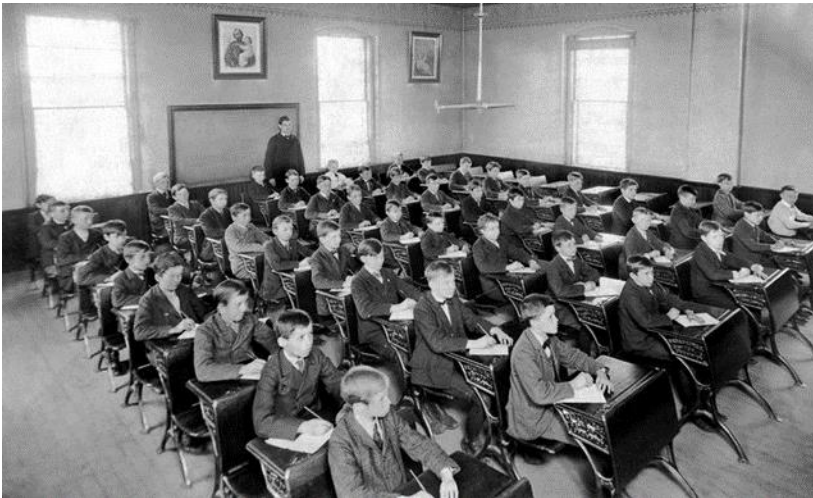

Maatschappelijke vraag

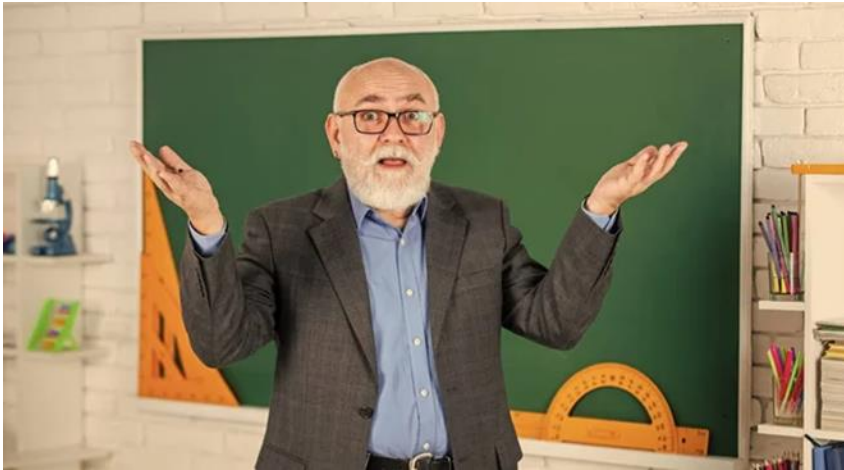

- *Leiden lerarenopleidingen wel kwalitatief goede leraren op?*
- *Is de lerarenopleiding wel responsief?*

Nieuwe onderwijsvormen

Veranderend beroepsbeeld

Veranderende opleidingsvisies

Spanning binnen de opleidingen

- *Responsiviteit en kwaliteit zitten elkaar in de weg*
- *Lerarenopleidingen worstelen daarmee.*

Zolang we het leraarschap als statisch blijven zien, zullen we de problemen rond de lerarenopleidingen niet structureel kunnen oplossen. Het perspectief van een beroep waarin leraren zich gedurende hun loopbaan professioneel blijven ontwikkelen zou dan ook leidend moeten zijn voor de inrichting van de opleiding.

Geen eindpunt, maar een startpunt

De paradox van kwaliteit en flexibiliteit

Marco Snoek & Jan van Tartwijk

Hogeschool van Amsterdam, Universiteit Utrecht

ieuwe inzichten en behoeftes, bijvoorbeeld op het vlak van digitalisering of het niveau van basisvaardigheden, worden relatief langzaam en op veel verschillende manieren verwerkt in [leraren]opleidingen en professionalise-

Deze kritiek vertoont opvallende overeenkomsten met de kritiek op de lerarenopleiding van ruim vijftien jaar geleden (OCW, 2005; 2008). Toen was een belangrijke aanleiding daarvoor een serie zorgwekkende rapporten van visitatie-

2. NRO-project 'Samen vernieuwend Opleiden' (5)

Financiering ▾

Programma's & projecten ▾

Kennis

Programma's & projecten > Samen vernieuwend opleiden

Samen vernieuwend opleiden

Lerarenopleidingen worden geconfronteerd met snelle ontwikkelingen in het werkveld waarvoor ze opleiden en in het verlengde daarvan met een veranderend perspectief op het leraarschap. Dit vraagt om responsieve en wendbare opleidingsprogramma's die aansluiten op en kunnen meebewegen met de veranderingen in de beroepspraktijk. Dit onderzoek richt zich op het groeiend aantal plekken waar Samen Opleiden een nieuwe dimensie krijgt doordat lerarenopleidingen en scholen uitgedaagd worden opleidingsprogramma's zodanig aan te passen dat studenten worden toegerust voor de onderwijspraktijk van deze scholen. Het doel van het onderzoek is om inzicht te krijgen in de dynamiek die het samen ontwerpen en uitvoeren van nieuwe opleidingspraktijken op en over de grenzen van bestaande praktijken van lerarenopleidingen en scholen oproept en welke nieuwe opleidingspraktijken de ontwikkeling van Samen Opleiden uit die samenwerking voortvloeien. Het

Hogeschool van Amsterdam

Windesheim

Fontys

Viaa

De Nieuwste School
mavo - havo - vwo

AGORA

Nieuwe opleidingspraktijken (grenspraktijken)

Onderzoeksvragen

1. Hoe verloopt de samenwerking tussen scholen en opleidingsinstituten in vernieuwende initiatieven van lerarenopleidingen?
2. Tot welke (nieuwe) kenmerken in termen van 'affordances' en 'agency' in het beoogde (a), uitgevoerde (b) en gerealiseerde (c) opleidingscurriculum leidt de samenwerking in deze grenspraktijken?

Fase 1: inventarisatie en selectie cases

Vernieuwend.....

- “...een nieuw ontwerp en uitvoering van de inhoud en/of de organisatie van een (deel) van een opleidingstraject voor leraren
- naar aanleiding van veranderende onderwijsvormen in het werkveld waarvoor wordt opgeleid
- en daarmee samenhangende nieuwe perspectieven op het leraarsberoep, kaders, inhouden en/of organisatie van lerarenopleidingen...”

Selectie

Vijf van de 20 aanmeldingen:

1. Leerlab (2^e graads) (HAN)
2. SPRING / pabo (Hogeschool Leiden)
3. Pabo / Social work (Hanze Hogeschool Groningen)
4. Lero Pedagogiek (2^e graads) (Hogeschool A'dam)
5. Brede professionele basis (2^e graads) (Windesheim)
6. Learning College (2^e graads) Fontys Tilburg

Individuele portretten schilderen en portret overstijgende cross case analyse

Cases volgen

2022

2023

2024

JANUARY	FEBRUARY	MARCH
S M T W T F S S	S M T W T F S S	S M T W T F S S
1	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
2 3 4 5 6 7 8	6 7 8 9 10 11 12	6 7 8 9 10 11 12
9 10 11 12 13 14 15	13 14 15 16 17 18 19	13 14 15 16 17 18 19
16 17 18 19 20 21 22	20 21 22 23 24 25 26	20 21 22 23 24 25 26
23 24 25 26 27 28 29	27 28	27 28 29 30 31
30 31		

JANUARY	FEBRUARY	MARCH
S M T W T F S S	S M T W T F S S	S M T W T F S S
1 2 3 4 5 6 7	1 2 3 4	1 2 3 4
8 9 10 11 12 13 14	5 6 7 8 9 10 11	5 6 7 8 9 10 11
15 16 17 18 19 20 21	12 13 14 15 16 17 18	12 13 14 15 16 17 18
22 23 24 25 26 27 28	19 20 21 22 23 24 25	19 20 21 22 23 24 25
29 30 31	26 27 28	26 27 28 29 30 31

JANUARY	FEBRUARY	MARCH
S M T W T F S S	S M T W T F S S	S M T W T F S S
1 2 3 4 5 6	1 2 3	1 2
7 8 9 10 11 12 13	4 5 6 7 8 9 10	3 4 5 6 7 8 9
14 15 16 17 18 19 20	11 12 13 14 15 16 17	10 11 12 13 14 15 16
21 22 23 24 25 26 27	18 19 20 21 22 23 24	17 18 19 20 21 22 23
28 29 30 31	25 26 27 28 29	24 25 26 27 28 29 30

APRIL	MAY	JUNE
S M T W T F S S	S M T W T F S S	S M T W T F S S
1 2	1 2 3 4 5 6 7	1 2 3 4
3 4 5 6 7 8 9	8 9 10 11 12 13 14	5 6 7 8 9 10 11
10 11 12 13 14 15 16	15 16 17 18 19 20 21	12 13 14 15 16 17 18
17 18 19 20 21 22 23	22 23 24 25 26 27 28	19 20 21 22 23 24 25
24 25 26 27 28 29 30	29 30 31	26 27 28 29 30

APRIL	MAY	JUNE
S M T W T F S S	S M T W T F S S	S M T W T F S S
1	1 2 3 4 5 6	1 2 3
2 3 4 5 6 7 8	7 8 9 10 11 12 13	4 5 6 7 8 9 10
9 10 11 12 13 14 15	14 15 16 17 18 19 20	11 12 13 14 15 16 17
16 17 18 19 20 21 22	21 22 23 24 25 26 27	18 19 20 21 22 23 24
23 24 25 26 27 28 29	28 29 30 31	25 26 27 28 29 30

APRIL	MAY	JUNE
S M T W T F S S	S M T W T F S S	S M T W T F S S
1 2 3 4 5 6	1 2 3 4	1
7 8 9 10 11 12 13	5 6 7 8 9 10 11	2 3 4 5 6 7 8
14 15 16 17 18 19 20	12 13 14 15 16 17 18	9 10 11 12 13 14 15
21 22 23 24 25 26 27	19 20 21 22 23 24 25	16 17 18 19 20 21 22
28 29 30	26 27 28 29 30 31	23 24 25 26 27 28 29

JULY	AUGUST	SEPTEMBER
S M T W T F S S	S M T W T F S S	S M T W T F S S
1 2	1 2 3 4 5 6	1 2 3
3 4 5 6 7 8 9	7 8 9 10 11 12 13	4 5 6 7 8 9 10
10 11 12 13 14 15 16	14 15 16 17 18 19 20	11 12 13 14 15 16 17
17 18 19 20 21 22 23	21 22 23 24 25 26 27	18 19 20 21 22 23 24
24 25 26 27 28 29 30	28 29 30 31	25 26 27 28 29 30

JULY	AUGUST	SEPTEMBER
S M T W T F S S	S M T W T F S S	S M T W T F S S
1	1 2 3 4 5	1 2
2 3 4 5 6 7 8	6 7 8 9 10 11 12	3 4 5 6 7 8 9
9 10 11 12 13 14 15	13 14 15 16 17 18 19	10 11 12 13 14 15 16
16 17 18 19 20 21 22	20 21 22 23 24 25 26	17 18 19 20 21 22 23
23 24 25 26 27 28 29	27 28 29 30 31	24 25 26 27 28 29 30

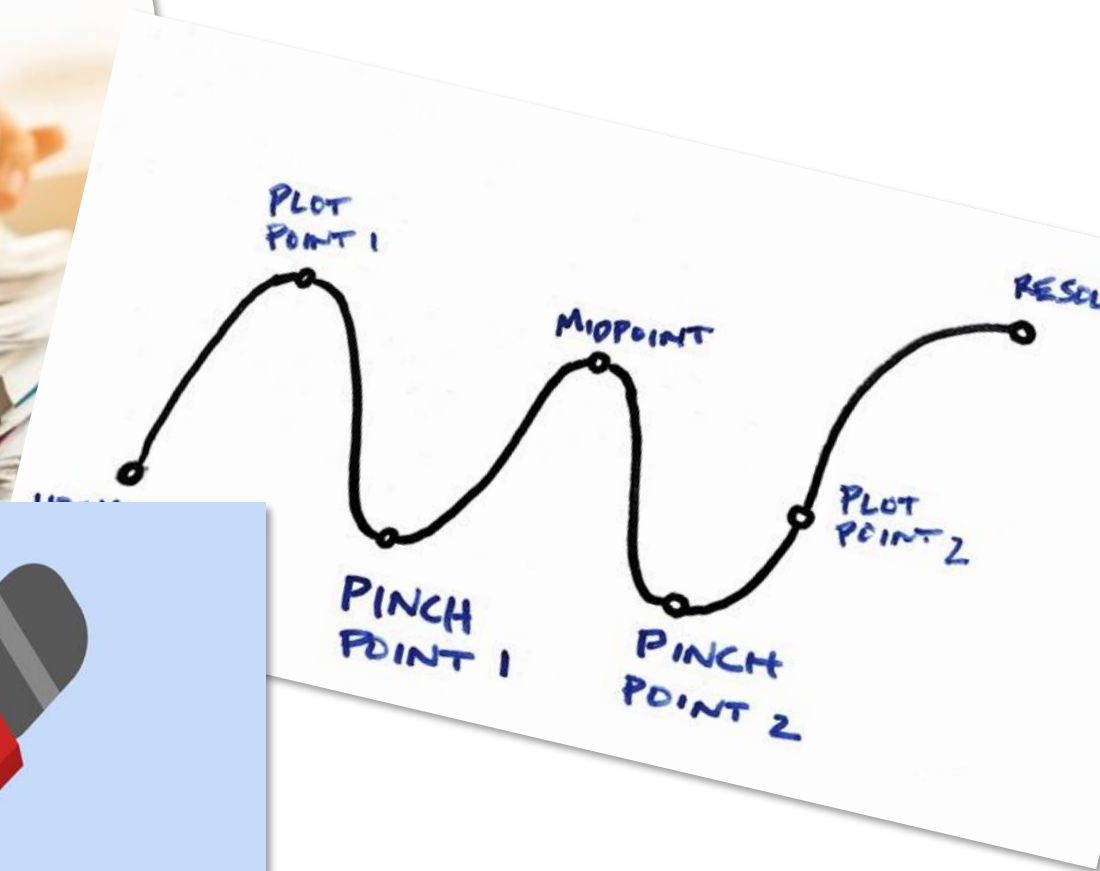
JULY	AUGUST	SEPTEMBER
S M T W T F S S	S M T W T F S S	S M T W T F S S
1 2 3 4 5 6	1 2 3	1 2 3 4 5 6 7
7 8 9 10 11 12 13	4 5 6 7 8 9 10	8 9 10 11 12 13 14
14 15 16 17 18 19 20	11 12 13 14 15 16 17	15 16 17 18 19 20 21
21 22 23 24 25 26 27	18 19 20 21 22 23 24	22 23 24 25 26 27 28
28 29 30 31	25 26 27 28 29 30 31	29 30

OCTOBER	NOVEMBER	DECEMBER
S M T W T F S S	S M T W T F S S	S M T W T F S S
1	1 2 3 4 5	1 2 3
2 3 4 5 6 7 8	6 7 8 9 10 11 12	4 5 6 7 8 9 10
9 10 11 12 13 14 15	13 14 15 16 17 18 19	11 12 13 14 15 16 17
16 17 18 19 20 21 22	20 21 22 23 24 25 26	18 19 20 21 22 23 24
23 24 25 26 27 28 29	27 28 29 30	25 26 27 28 29 30 31

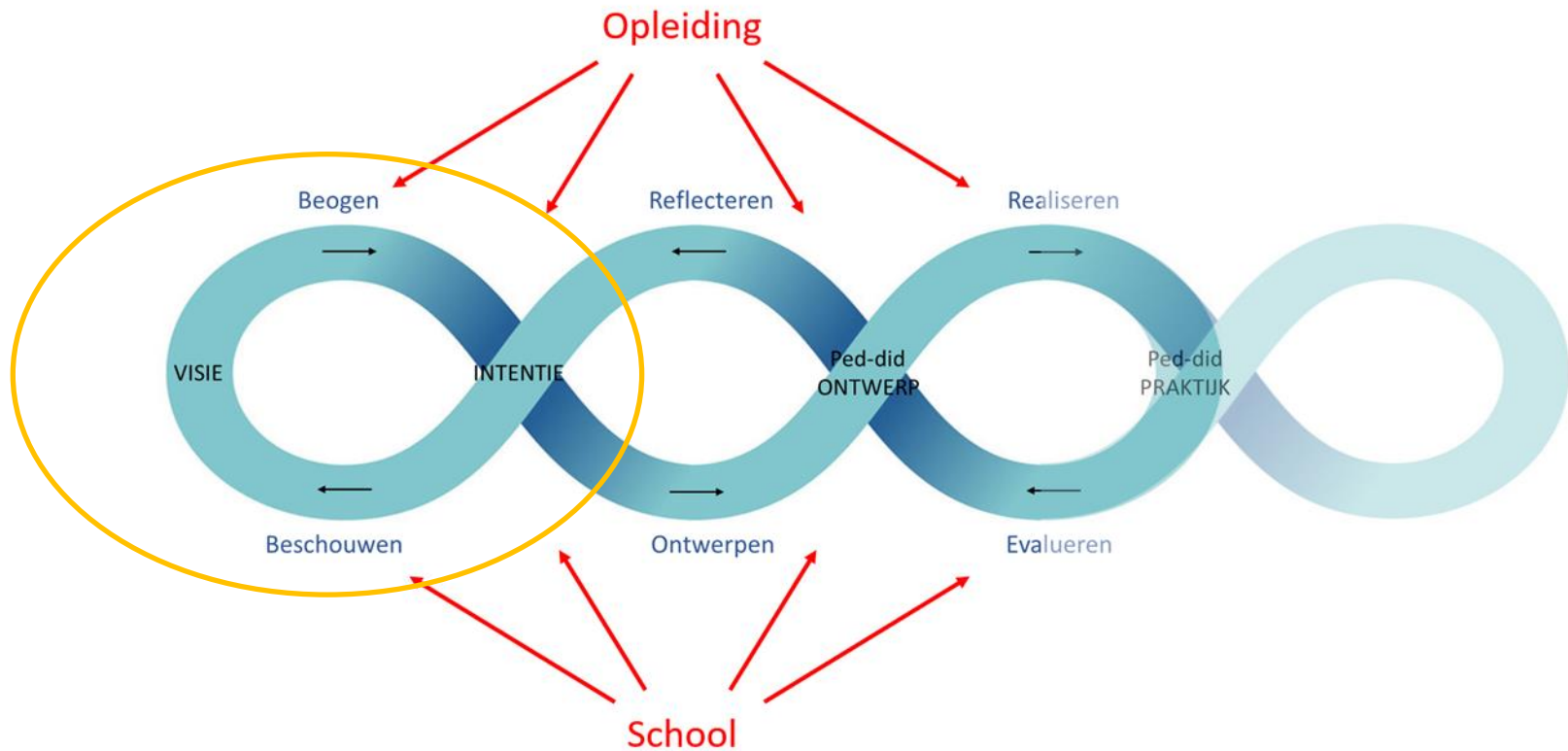
OCTOBER	NOVEMBER	DECEMBER
S M T W T F S S	S M T W T F S S	S M T W T F S S
1 2 3 4 5 6 7	1 2 3 4	1 2
8 9 10 11 12 13 14	5 6 7 8 9 10 11	3 4 5 6 7 8 9
15 16 17 18 19 20 21	12 13 14 15 16 17 18	10 11 12 13 14 15 16
22 23 24 25 26 27 28	19 20 21 22 23 24 25	17 18 19 20 21 22 23
29 30 31	26 27 28 29 30	24 25 26 27 28 29 30

OCTOBER	NOVEMBER	DECEMBER
S M T W T F S S	S M T W T F S S	S M T W T F S S
1 2 3 4 5	1 2	1 2 3 4 5 6 7
6 7 8 9 10 11 12	3 4 5 6 7 8 9	8 9 10 11 12 13 14
13 14 15 16 17 18 19	10 11 12 13 14 15 16	15 16 17 18 19 20 21
20 21 22 23 24 25 26	17 18 19 20 21 22 23	22 23 24 25 26 27 28
27 28 29 30 31	24 25 26 27 28 29 30	29 30 31

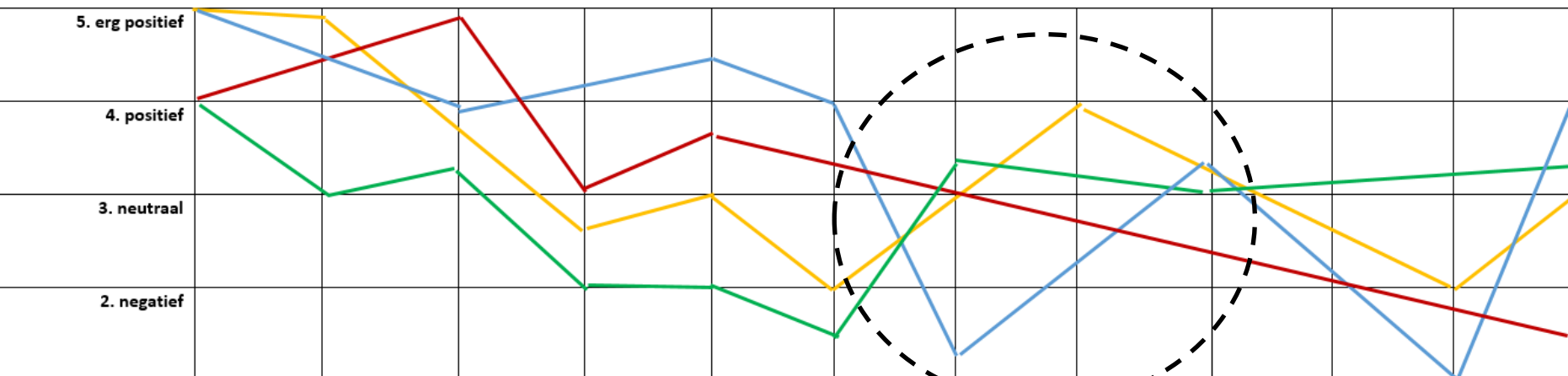
Hoe?

Focus onderzoeksfase 1: visie/intenties (beoogd curriculum)

Voorbeeld story line casus 1

1. erg negatief

	a. 5 april 2019	b. medio april 2019	c. begin mei 2019	d. eind mei 2019	e. begin juni 2019	f. 12 juni 2019	g. juli 2019	h. november 2019	i. januari 2020	j. april 2020	k. mei 2020
Sleutel-momenten	Start projectgroep Leerlab, en eerste bijeenkomst met werkveld	Vo-werkveld lid sluit aan (MD) Nog zoekend naar po-lid en mbo-lid	1e versie doelen Leerlab en intentie start in sept. met gemengde 1 ^e jaars groep ILS/Pabo	Avond-overleg projectgroep met MTS en coördinatoren 'Samen Opleiden' om doelen/visie af te stemmen	Voorstel bemensing en taakuren van het Leerlab en voorstel om te starten met gemengde pabo/ILS-groep	'No go' Pabo trekt zich eenzijdig terug uit het Leerlab project: Past niet in bestaand curriculum	Alleen Leerlab ILS-studenten gaat starten in september. Pabo-opleiders krijgen enkele uren om mee te kijken	Nieuw afgeslankt samenwerkingsvoorstel start 20-21. op donderdagen evt. samen	Nieuwe poging en plan voor gemengde groep studenten ILS-Pabo in 2021-22	Visies samen opleiden, aard curricula en praktijken ILS-Pabo stroken (weer) niet	Projectleider constateert dat samenwerking onmogelijk blijkt, waarop loskoppeling van pabo volgt

3. Innovatieperspectief

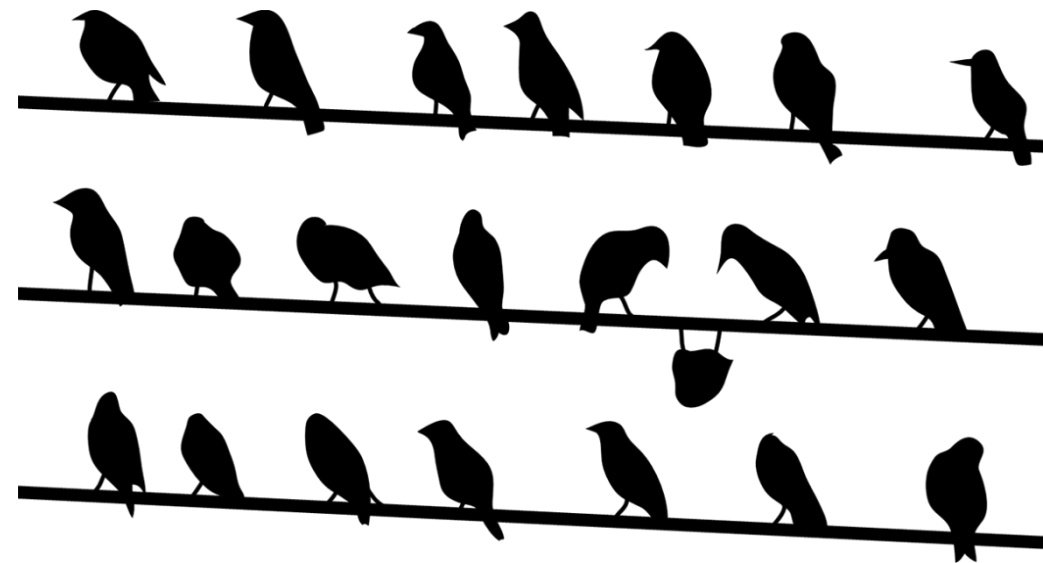
COURAGE

Care

Courage

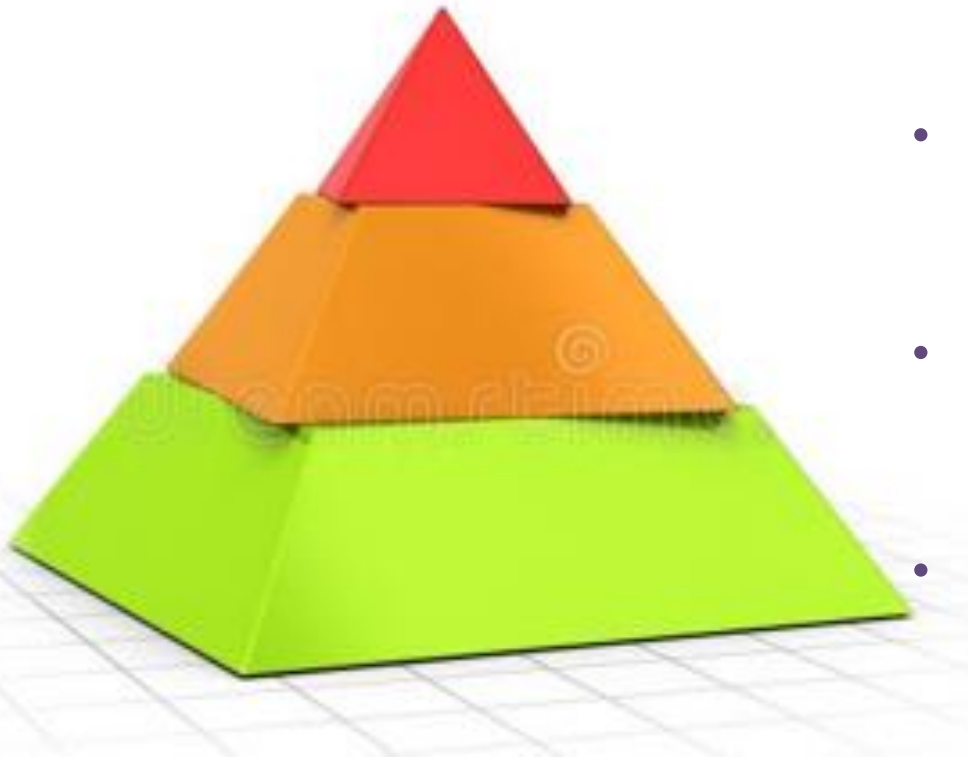

4. Tendensen cross case

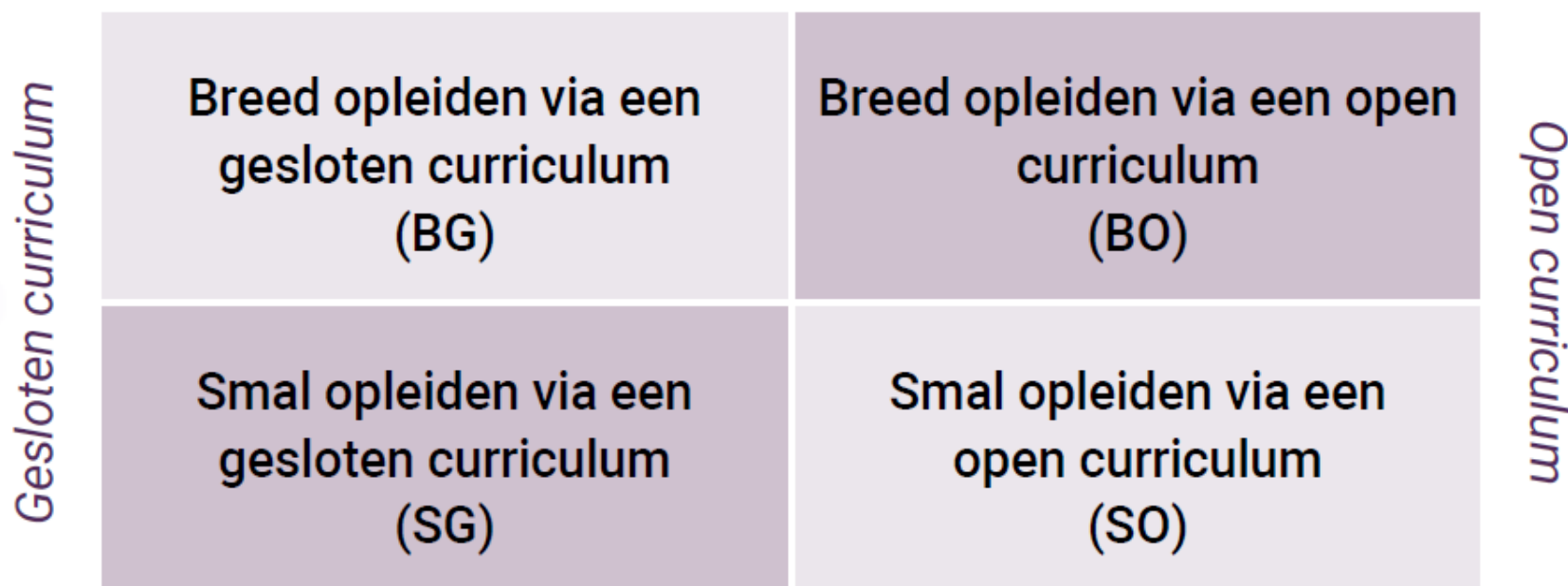
Aanleidingen

- Lokaal (hogeschool)
- Regionaal (werkveld)
- Landelijk (tekorten)

Visies en intenties

Breed (hybride) beroepsbeeld (extended)

Smal beroepsbeeld (restricted)

Ontwerp

- Beroep op stuurkracht (agency) studenten;
- Samenwerkend leren (living labs, plg's, leerateliers, etc.);
- Leren in authentieke situaties (praktijk);
- Aandacht voor professionele identiteitsontwikkeling;
- Congruentie met onderwijs in werkveld;
- Hoofdrol voor opleidingsinstituten;
- ....

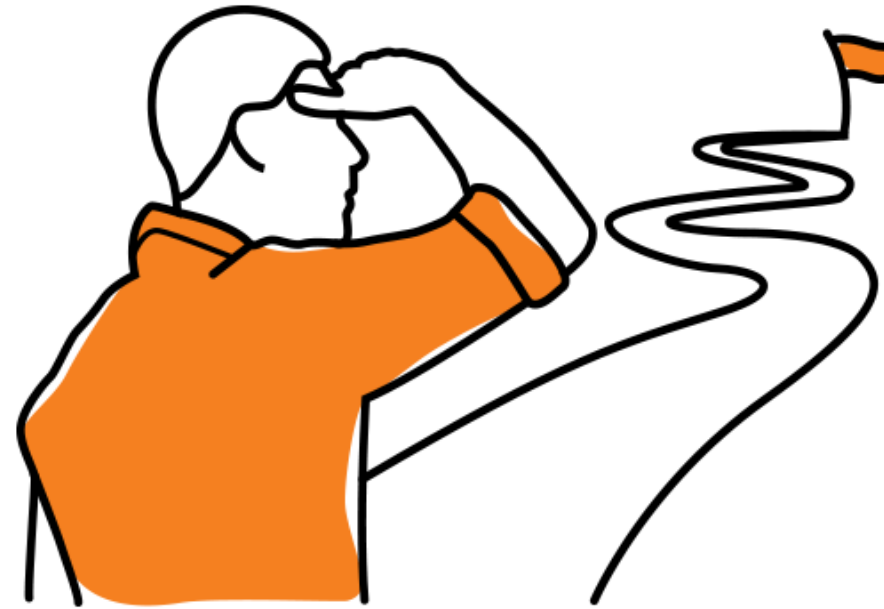
Proces

- Grenzen tussen 'systemen' van opleidingsinstituut en werkveld;
- Grenzen tussen 'systemen' in de eigen hogeschool:
  - Formele structuren/processen
  - Kwaliteitskaders
  - Eigenaarschap/visie/ideologie
  - ...

Proces

- Initiatieven met samenwerking of samenvoeging van twee of meer opleidingen in een (ver)nieuw(d)e opleiding ervaren belemmeringen door kaders en eisen van de afzonderlijke opleidingen.
- Gevolg: initiatieven in afgeslankte vorm, kleinere omvang, met een kleinere reikwijdte of minder ambitieus of innovatief verder gaan dan oorspronkelijk beoogd.

Courage

- *Het is een zelfstandig traject als alternatieve route binnen het bestaande curriculum van de tweedegraads lerarenopleidingen. Dat betekent dat het enerzijds ingebed is in de bestaande kaders en kwaliteitssystemen, maar anderzijds daar ook los van staat.*
- *Het komt voort vanuit een kleine groep gelijkgestemden die constateerden dat er binnen de lerarenopleidingen te weinig voorbereid wordt op vernieuwend onderwijs. Het krijgt vorm vanuit een apart klein team dat de drager en bewaker is van het onderwijsconcept. Daarmee staat het los van de bestaande opleidingsprogramma's. Met steun van de directie hebben we ook een andere examencommissie gekregen, wat meer ruimte gaf.*

Spanning

- *Het initiatief lag bij een kleine ontwerpgroep vanuit verschillende opleidingen. Dit zorgde voor een gebrekkig eigenaarschap van de groep die niet direct betrokken was bij de ontwikkeling.*
- *Het uitgangspunt dat de student leidend is aanleiding voor bezorgdheid dat dit ten koste van theorie en vakinhoud gaat, met name bij de vakdocenten. Die bezorgdheid wordt versterkt door het feit dat het geen keuzetraject is, maar integraal onderdeel van de opleidingen. Het vraagt bovendien een andere mindset van opleiders: uitgaan van de leervragen van studenten, meer durven loslaten, wat leidt tot handelingsverlegenheid. Er is daarom gekozen voor een gefaseerde invoering in de opleidingen die wel wilden en er is aandacht voor scholing en intervisie.*

Risico van twee werelden?

5. Een eigen casus onder de loep

1. Formeer groepjes van vier personen;
2. Kies een vernieuwingscasus van één van de groepsleden;
3. Bespreek met elkaar de gekozen casus:
  - a. Waar was/is de vernieuwing op gericht (doelen)?
  - b. Was/is het vernieuwingsproces ingezet vanuit courage of care?
  - c. Welke hobbels waren er?
  - d. Wat zijn opbrengsten tot nu toe?
  - e. Formuleer op basis van de besproken casus één procesadvies voor lerarenopleidingen die (delen van) hun curriculum willen vernieuwen.